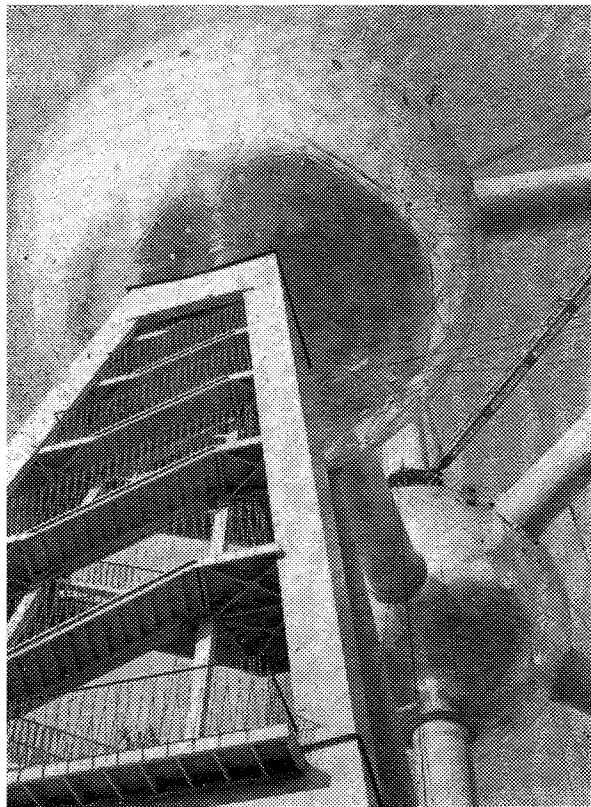

Razend hard wordt er gewerkt aan de voorbereiding van de wereldtentoonstelling in Brussel. Hier ziet u een gedeelte van het Atomium. Dat is een bouwsel van meer dan 100 m hoogte en het stelt voor een staalkristal met 9 atomen, dat 150 biljoen maal vergroot is. Er komen restaurants in en liften en tunnels.

Het geheel zal 2500 ton wegen. De miljoenen bezoekers, die Brussel verwacht, zullen met open mond geluiden slaken, die men wel bij een vuurwerk kan horen. Het zal ook geweldig en reusachtig worden. Gedurfde gebouwen, de nieuwste vindingen op alle gebied, prachtige schilderijen, een verbluffende aanleg, vreemde volkeren, nieuw soort huizen, de melkopbrengst van de kampioen koe uit Zwitserland. Van alle superlatieven zal deze tentoonstelling het zwaarste superlatief worden. Ik ken vele mensen, die dat willen zien, die daar per se naar toe willen. Ik ken ook vele mensen, die dat beslist niet willen zien, die daar per se niet naar toe willen. Het zou belachelijk zijn om nu al een oordeel te willen hebben over wat Brussel zal bieden. Het zou best kunnen zijn, dat hier inderdaad zoveel nieuws en groots en verbluffends te zien zal zijn, dat men iets mist als men het niet ziet. Ik ben alleen bang, dat de organisatoren met een kleinigheid wat weinig rekening zullen houden. De mens is namelijk een klein wezen. Hij heeft twee benen, die moe kunnen worden, hij heeft twee ogen, die moe kunnen worden, hij heeft maar een uur of zes op een dag, waarop hij kan opnemen en hij is zo gebouwd, dat na de eerste superlatieven de spanning niet meer kan toenemen.

De wereld wordt te groot, te luid, te technisch, te ruim, te ingewikkeld te vermoeiend, te groots voor de kleine mensen.

Er zal misschien een stiltezaal zijn om even op adem te komen, maar dan adem om weer verder te sjouwen, van het ene wonder der techniek naar het andere wonder.

Ook de stilte wordt een nummer op een tentoonstelling.

Ik hoop voor u, als u naar Brussel gaat, dat er ergens een plekje gras is om te kunnen liggen met een strootje in de mond en de ogen gericht op een blauwe lucht.

MENS en Wereld

Bommen op Tunis

Zonder waarschuwing, uit heldere hemel, op marktdag, vielen de bommen, afgeworpen door de Franse luchtmacht, op de mannen, vrouwen en kinderen van het Tunesische grensdorpje. In een ogenblik van tijd doodden zij ruim zeventig mensen en maakten meer dan twee keer zoveel gewonden. De slachtoffers lagen op de stoffige grond tussen de kapotte hutten. Het bekende tafereel, dat van tijd tot tijd het geschiedenisboek van de mensheid illustreert.

Die bommen vielen niet alleen op het marktplein van een onbekend armzalig dorpje in Noord-Afrika. Zij vielen in een gedeelte van de wereld, dat de zuidelijke grens van Europa vormt en daarom van het grootste belang is voor de vrede en de veiligheid van ons werelddeel. Zij vielen ook verwoestend midden in de moeizame politieke onderhandelingen die het doel hebben die zuidelijke grens inderdaad tot een veilige streek te maken. Militaire eigenmachtigheid won het weer eens van politieke bezonnenheid. De Fransen leveren toch maar zonderlinge bijdragen tot de samenwerking en de welvaart van Europa.

Die bommen vielen echter niet alleen in dat dorpje en in een stukje wereldpolitiek. De schade die zij aanrichtten is nog groter. Sinds de tweede wereldoorlog lopen er heel wat mensen in Europa en elders in de wereld rond met een slecht geweten op het punt van doodslag van onschuldige slachtoffers. Dat Tunesische dorpje is in de rij komen te staan met Guernica en Lidice, met het brandende Noordkoreaanse dorp en nog zo menig ander, dat ik vergeten ben, omdat wij het niet allemaal kunnen bevatten wat er aan dit soort dingen telkens weer in de wereld gebeurt. Maar zeker is dat daarbij telkens vele mensen betrokken zijn en hele volken er mede de verantwoordelijkheid voor dragen. Zo'n verantwoordelijkheid wordt beseft, maar liefst gesmoord. Wat een opluchting als blijkt dat anderen — deze keer de Fransen — zoiets ook doen. Het is als een verontschuldiging. Zo wordt het

gevoeld. In feite is het een verlaging van de menselijkheid. Gelukkig zijn er ook velen, die het schandelijke voelen. Hun verontwaardiging, hun protest en vooral hun voornemen de menselijkheid te versterken waar zij maar kunnen, delen wij.

★ ★

Toch is dit nog niet de volle omvang van de schade en de vernieling, aangericht door de bommen op dat Tunesische dorp. Die bommen zijn gevallen in een wereld, waar men van alle kanten bezig is metterdaad de menselijke solidariteit te bewijzen. Ontelbare kinderen in Europa en de Verenigde Staten zijn in hun scholen en jeugdverenigingen aan het werk om praktische hulp te verlenen aan mensen, die ergens ter wereld gebrek lijden en in jammerlijke omstandigheden leven van honger, ziekte en onwetendheid. De gedachte van deze kinderen en hun verbeelding gaan uit naar die verre onbekenden, mensen als zichzelf, terwijl hun handen de dingen maken, die het geld moeten opbrengen, dat die verre onbekenden eten, kleding en nieuwe levensmogelijkheid zal bezorgen. Midden in die wereld van menselijke verbondenheid, welke rassen en diepe cultuurverschillen overbrugt, zijn die bommen komen vallen, bewerkers van ongeloof en onverschilligheid, van toekomstige nieuwe gewelddadigheden. Hun explosie zet kracht bij aan de stemmen, die slechts spot doen horen als er sprake is van het streven naar een beter begrip van de volken der aarde voor elkaar. De kinderen horen die spot en zijn er gevoelig voor, juist als kinderen van deze tijd. En wat voor die kinderen geldt, is evenzeer waar voor vele volwassenen.

De doden zijn de volgende dag begraven. In de ziekenhuizen lijden de gewonden. De internationale politiek komt de gebeurtenis gauw te boven. De geestelijke en zedelijke schade is niet zo spoedig hersteld. Daar zijn wij zelf bij betrokken: wij, die geloven in de menselijke gelijkheid en die ons geroepen voelen in de praktijk van dat geloof te doen blijken.

B. C.

KRITISCH ALLERLEI

Een der meest tragische gebeurtenissen van de laatste tijd is zonder twijfel het bombardement – door Franse vliegtuigen – van het Tunesische grensdorpje Sakiet. Deze rubriek is niet geschikt om een helder licht te werpen op alle factoren, die uiteindelijk tot deze afschuwelijke zaak hebben geleid. Wij zijn echter wel geschokt – en dit willen wij dan ook duidelijk laten uitkomen – door de verklaring van de Franse minister van Buitenlandse Zaken, Christian Pineau, dat „noch de Franse premier, noch de Franse minister van Defensie van tevoren op de hoogte waren van de bomaanval”.

En op z'n minst uiterst zonderling achten wij Pineau's verklaring, dat „de Franse regering zich moreel verplicht achtte het optreden van het leger te steunen”. Is in een democratisch land niet dat leger de gehoorzame dienaar van de regering? Verzeilt zo'n democratische regering niet in uiterst gevaarlijk water, als zij zich verplicht voelt zelfs de grofste blunders van het leger te steunen? Zou het niet van waarlijk democratisch besef getuigen, de schulden(n) te ontslaan en openlijk te erkennen, dat dergelijke fouten door geen regering kunnen worden aanvaard? Of... heeft de schuldige zitting in het kabinet? Vragen, vragen – die ook vele Fransen zich stellen – waarop wij (nog?) geen antwoord weten.

De problemen, waarmee de mensheid worstelde en nog worstelt, hebben steeds grotere vormen aangenomen. Wat eerst een conflict was binnen kleine familie, werd later een in stam-, dorps-, stad-, provincie-, natie-, werelddeel- en wereldverband. Het is dus niet verwonderlijk, dat in deze eeuw van „Spoetniks” en „Explorers” de hele kosmos er bij wordt gehaald. En een vooruitziend man als de Nieuw-Zeelandse Sir Leslie Munro heeft dan ook gemeend, nu al de kosmische grenzen vast te stellen, waarbinnen de Russen mogen opereren en die, welke de Amerikanen niet mogen over-,schrijden”.

Als het in wezen niet zo intreuwig was zouden wij liever willen spreken van de „komische” grenzen, die beiden niet mogen overschrijden. Laten we maar zeggen, dat het tragi-komisch is, want het tragische en het ko(s)mische grenzen nauw aan elkaar. Hopelijk zullen latere generaties lachen over onze tragiek, omdat hun naaste voorgangers in de kosmos hebben ontdekt, hoe klein de mens eigenlijk is. En misschien vonden ze daardoor de weg terug naar het gewoon menselijke, dat al problemen genoeg in zich bergt.

Niet alleen in tragische, ook in goed-menselijke zin.

Want zo'n mevrouw Beryl Holton heeft de betekenis daarvan begrepen. Deze vrouw uit Johannesburg is geboren met twee paar nieren, en zij toonde zich bereid het ene paar af te staan aan een der Engelse voetballers, die zwaar werden gewond bij een vliegtuigongeluk op het Münchener vliegveld. Dat zij daarvoor een hachelijke operatie zou moeten ondergaan was zij zich bewust, maar zij wilde helpen...

Nu is het gemakkelijk lachen over de (betrekkelijk) naïveteit van deze vrouw: medisch schijnt deze niertransplantatie onuitvoerbaar. Maar inplaats dat deze vrouw wordt gehoord verdient haar naam met gouden letters te worden geschreven in het te lege boek, waarin offervaardigheid wordt opgetekend.

Nog een stuk tragiek: een jonge fabrieksarbeider is in Maasbracht het slachtoffer geworden van een „grap”, die collega's met hem uithaalden. Men had een uiterst brandbaar gas in zijn kleren gespoten en toen de jongen zijn werk – wegslijpen van een lasnaad – begon, explodeerde het gas en de jongen verbrandde.

De eerste gedachte bij het lezen van zo'n bericht is: „Wat een stomme strek!” „Hoe kunnen „ze” zo iets toch doen?”. En hoe wel die gedachten blijven duiken later daarachter: andere op, die in wezen wellicht nog meer tragiek onthullen: „Hoe afschuwelijk moet het zijn, je hele verdere leven te moeten leven, beladen met zo'n schuld? Dertig, veertig of meer jaren steeds weer te worden geconfronteerd met de pijnigende gedachte: „Ik heb, alleen doordat ik „grappig” wilde zijn, de dood van een jonge collega veroorzaakt”. Geen enkele andere straf kan zo zwaar treffen.

En nu gauw over naar wat „luchtiger” berichten: Russische geleerden hebben een slaapmachine uitgevonden. Dat ding richt een lading kortegolfstralen op ons die de vermoeidheidsstoffen – zeggen we het goed? – afbreken en ons in twee uur tijd weer helemaal fit maken.

„K.A.” is niet de plaats om voorstellen voor het H.V.-congres te publiceren. Mogen we deze keer een uitzondering op de hechte regel maken: „Het congres besluit, een slaapmachine aan te schaffen ten behoeve van het hoofdbestuur.” Aanvaarding lijkt ons uiterst gewenst, hoewel... wij persoonlijk bezwaren hebben tegen dat apparaat. Want de constructeurs schijnen niet te weten, dat slapen – echt slapen – een fijn uitgebalanceerde kunst is, die slechts weinigen in deze tijd nog verstaan.

De New Yorker „Wall Street Journal” zoekt het voor de oplossing van vele problemen meer in het luchtig-schone. „Benoem Gina Lollobrigida” tot permanent Italiaans afgevaardigde naar de V.N. en de gehele mensheid zal meer aandacht krijgen voor wat daar wordt behandeld”. Mogen wij een voorstel doen voor een Nederlandse, die ons zou kunnen vertegenwoordigen? „Moeder Doorsnee”: nuchter, geestig, niet zwaar-op-de-hand, en eerlijk.

Zonder chauvinisme durven wij te verklaren, dat „Moeder Doorsnee” ons een veel geschiktere kandidaat lijkt dan Gina. Hoewel deze laatste (uiterlijk!) mooier is. Maar wat zouden al die Gina's met elkaar redekavelen bij voorbeeld over de vraag, wie van haar... de mooiste is! En wie weet welke wereld- en kosmos-omvattende twisten daáruit zouden voortvloeien?

Engeland heeft een heel grote stap gedaan: in de toekomst mogen ook vrouwen lid worden van het Hogerhuis. Vrouwen mogen ook in de adelstand worden verheven.

Een dergelijk besluit betekent o.i. niets anders dan revolutie in het overigens zo traditionele, statische Engeland. Het is een stevige aanvulling op ons pleidooi van enkele weken geleden: het woord emancipatie af te schaffen!

Het volgende is géén grap: de Nederlandse (gewone!) soldaten zullen weer al hun meerderen, vanaf de rang van sergeant, overal en te allen tijde moeten groeten.

Wij vragen ons af: „In welke zonderlinge kronkel is de gedachte tot dit besluit gerijpt? Hebben hoge militairen of hoge ambtenaren in een tijd, vol dreiging van oorlog met de afschuwelijkste wapens ooit geconstrueerd, niets anders te doen dan zo'n voorschrift uit te broeden?”. Nu geven wij bij voorbaat toe, dat dit „groetvoorschrift” uiterst belangrijke disciplinaire betekenis kan hebben, iets wat tot onze botte hersenen niet kan doordringen. Want... wij werden, tientallen jaren geleden, afgekeurd voor alle militaire diensten. Wel een bewijs, welk een helder inzicht toen die keuringsarts

had. „Frank van Wezels roemruchte jaren” wordt weer actueel.

Nogmaals: er zit naar ons gevoel iets scheefs in het feit, dat oud-KNIL-officieren, die tijdens de Japanse bezetting van (voormalig) Nederlands-Indië, gevangen zaten, hun salaris uit die tijd moeten derven. Met de militaire zijde van de zaak bemoeien wij ons niet; wij weten slechts dit, dat zij die vóór 1940 dienst namen in het KNIL nooit anders hebben geweten, dat zij werden ingelijfd bij het Koninklijk Nederlands-Indisch Leger. Dat zij als Nederlanders op hun wijze Nederland dienden, en er nimmer aan hebben gedacht, dat Nederlands-Indië nog eens Indonesië zou gaan heten.

Maar nu het zo is wringt de staat zich in alle mogelijke juridische bochten om niet aan zijn verplichtingen te voldoen. Misschien is met alle mogelijke papieren aantoonbaar, dat niet „Den Haag” verantwoordelijk is voor die salaris-achterstand. O zeker, formeel zal alles vermoedelijk wel kloppen, maar rechtsgevoel reikt verder dan alle paperassen... En: erg veel koninklijks en Nederlands kunnen wij niet ontdekken in deze juridische touwtrekkerij.

Rusland en communistisch China hebben tezamen 7000 straffkampen met ongeveer 30 miljoen gevangenen” meldt K. R. van Staal in een vlugschriftje, uitgegeven door het Nationaal Comité ter bestrijding van het concentratiekampstelsel. Critici zij tevoren toegegeven: dergelijke cijfers zijn moeilijk controleerbaar. Maar dat er achter het IJzeren Gordijn velen zijn opgesloten in concentratiekampen staat vast. En al waren het er „maar” ééntiende van het aantal, dat Van Staal noemt, dan nog zou deze gelijk hebben als hij schrijft, aan het slot van zijn geschriftje:

„Wij willen niet aannemen, dat de vrije wereld mede de verantwoordelijkheid zou willen dragen voor de menonwaardige schande, voor al de folteringen en het ontzaglijke leed, dat in de kampen geleden wordt. Geloof u ons: van alle soorten slavernij is die in de concentratiekampen de vreselijkste”.

REIGER

Smalle stille vogel
gebogen aan de waterkant
de winter kaatst grijs uit je ogen
eb en vloed schuiven fluisterend
door eindeloze krekens
een broze riethalm breekt
vogel die half luisterend
naar 't woelen van een verre vis
en halfbevroren van gemis
de snavel in de veren steekt.

Hans Warren, uit „Windrozen per bos”, een bloemlezing uit de Windroos 1950-1955, Uitgeverij Holland, Amsterdam '55.

Praktisch Humanisme - een prachtig stuk werk

Bij een der vorige H.B. vergaderingen, gehouden in het Erasmus-huis te Utrecht, werd een nota besproken, die mevr. Heroma-Meilink had geschreven over het werk van de Commissie Praktisch Humanisme (Coprahu). De punten, door haar geformuleerd, werden verduidelijkt en geïllustreerd door P. A. Pols, de leider van het geestelijk werk onder gedetineerden en door C. H. Schonk, de leider van het geestelijk werk in de arbeidskampen. Beide overzichten maakten grote indruk op de aanwezige H.B.-leden en van verschillende kanten werd de opmerking gemaakt dat het nuttig en nodig was dat veel meer leden van het H.V. beter op de hoogte zouden zijn van het prachtige werk dat door de raadslieden, meestal vrijwillig, geschiedt. Om die reden werd dit artikel in M. en W. geschreven, in de hoop, dat het gehele geestelijk verzorgingswerk meer dan tot nog toe bekendheid zal krijgen en dat een aantal leden van het H.V., doordrongen van de noodzaak van dit werk, zich zullen opgeven bij de betreffende raadslieden.

Een van de stellingen van Mevr. Heroma luidde: „In het algemeen bestaat er in het Verbond nog onvoldoende begrip voor de betekenis van dit werk.” Dat is waar en een van de redenen waarom dit zo is, is het feit dat deze geestelijke raadslieden, die zo ontzaglijk veel van hun tijd geven aan dat werk, uiterst bescheiden lieden zijn, die juist niet aan de weg timmeren. U wist niet, om enkele voorbeelden uit talloze te noemen, dat er in het noorden van ons land een gevangenisbezoeker vijf avonden per week, na zijn dagtaak, geeft aan dit vrijwillige werk. U wist niet dat vrijwillige krachten, na hun dagtaak, vier uur reizen naar een arbeidskamp, daar hun werk doen en dan vier uur terugreizen, in weer en wind, om, nadat zij om 2 uur in de nacht zijn thuisgekomen, de volgende ochtend hun gewone werk weer op te nemen. U wist niet, dat er huismoeders zijn die met een druk gezin met kleine kinderen, minstens twee middagen per week vrij maken om patiënten in ziekenhuizen te bezoeken.

Maar, mocht u dit wel weten, de meeste leden van het H.V. beseffen niet hoe ontzaglijk nodig dit werk is en beseffen niet hoe 'n schreeuwend tekort er is aan deze mensen. De gemeenschapsbesturen zijn er, behoudens een aantal uitzonderingen, nog te weinig van doordrongen, dat zij in hun gemeenschap dienen uit te zien naar mensen, die aan dit werk willen deelnemen.

Vanzelfsprekend zal, op den duur, een eigen opleiding voor de geestelijke raadslieden onmisbaar zijn, ook een kader van bezoldigde raadslieden, maar omdat daar, wegens de financiële toestand van het H.V. vooralsnog niet aan te denken valt zal het werk nog lange tijd staan of vallen met de vrijwillige werkers en werkers. Er zijn veel te veel leden van het H.V. voor wie een bezoek aan de bezinningsbijeenkomsten, het lezen van brochures, het incidenteel bezoek aan een vergadering, het spreken over humanisme in kleine kring het enige is, naast het betalen van de contributie, wat zij voor het lidmaatschap doen. Wanneer het georganiseerde, moderne humanisme pretendeert een volwaardige levensovertuiging te bezitten en meent op een aantal vragen, die de moderne samenleving stelt een antwoord te weten, dan dient dit Humanistisch Verbond de geestelijke nood, in de eerste plaats van hen, die buiten het gewone maatschappelijke werk zijn geraakt, door of zonder hun schuld, te lenigen. Dan dient het H.V., voor hen die dat willen – nooit met het doel leden te winnen voor het H.V. – deze

mensen de geestelijke steun te geven, die zij nodig hebben.

Wat er gebeurt? Er is een staf van geestelijke raadslieden in de arbeidskampen. Het werk in de gevangenissen en huizen van bewaring komt langzaam op gang. Er bestaat een,

Het H.V. heeft ook Uw hulp nodig!

toenemende groep ziekenhuisbezoeksters. In enkele sanatoria hebben bezoekers toegang. De centrale geestelijke raadsman. D. d'Angremond en zijn helpers zijn overkropt met werk, zowel gegeven aan individuele personen als aan de opleiding van vrijwilligers op vele terreinen. Wat er wacht op onze activiteit? Werk op het terrein der emigratie, bejaardenzorg, gerepatrieerdenzorg. Geestelijke arbeid in jeugdinternaten, bij maatschappelijk onaangepaste gezinnen, bij de B.B. Waarom dat werk niet gebeurt of in veel te geringe mate gebeurt?

Er zijn geen mensen en er is geen geld.

Nu is dat geen wonder. Het H.V. is pas aan het begin, de arbeid, die verzet wordt, is indrukwekkend en bemoedigend voor de toekomst, gezien de kwaliteit, maar er wordt roofofbouw gepleegd op de bestaande krachten en er is geen geld, zelfs niet voor het allernoodzakelijkste.

De algemeen voorzitter spreekt in verscheidene gemeenschappen over het onderwerp: „Wat doe je met het Humanisme?” Ik ken de inhoud van deze inleiding niet, maar ik ben er wel zeker van, dat het appel op de menselijke verantwoordelijkheid, op de solidariteit, daarin ter sprake komt.

Het is niet verwonderlijk, dat een zo jonge organisatie als het H.V. nog niet verder is met deze arbeid, maar het is eigenlijk beschamend dat er zoveel terrein braak ligt, dat er zoveel overtuigde capabele mensen zijn, die best wilden werken op het terrein van de geestelijke verzorging, maar die, door onbekendheid met de materie en met de wegen om zich op te geven, wachten. Er wordt teveel gewacht, afgewacht in het H.V.

Een der eerste dingen die nodig zouden zijn, is dat meer leden van het H.V. het boekje lezen, geschreven door de algemeen voorzitter:

Geestelijke verzorging op humanistische grondslag (1953). Men vindt daarin alle grote problemen, en de vereiste fundering van het werk.

Uit dit boekje neem ik de volgende passage over:

„Humanistische geestelijke verzorging wortelt in de humanitas (de menselijkheid). De mensen, opduikend in het zijn met een hen kenmerkende gemeenschappelijke menselijkheid, zijn met elkaar geplaatst in een hachelijk bestaan, waarin ze op elkaar aangewezen zijn. In de ander wordt de mede-mens herkend... die ons ter harte gaat „als ons zelve”, d.i. als een die van dezelfde natuur is als wij. De bekommernis om de concrete mens in zijn persoonlijke nood is de grondslag der humanitas. Praktische hulp en de methoden der psychologie daarbij zijn hulpmiddelen om hen in staat te stellen een menswaardig, d.i. volledig mens-zijn te realiseren. Geestelijke verzorging in deze zin is volwaardige zielszorg.

Discussies over de al of niet gelijkwaardigheid van godsdienstige en geestelijke verzorging hebben geen zin, indien men erkent, dat het uitgangspunt van een levensovertuiging, zelf niet vatbaar is voor bewijs of tegenbewijs, en aan het persoonlijke bestaan gebonden is, in dien zin, dat het onmogelijk is willekeurig van „standpunt” te veranderen. Daarom heeft het bijv. ook geen zin te beweren, dat in de uiterste nood slechts het Woord troost kan bieden, omdat het Woord slechts iets te zeggen heeft tot hem, die er tevoren reeds een bijzondere betekenis aan kon toekennen...

Het is duidelijk dat deze opvatting iedere concurrentie met de godsdienstige verzorging uitsluit. De geestelijke verzorger zal de in wezen nog godsdienstige mens naar de godsdienstige verzorging verwijzen; nog minder zal hij trachten de waarlijk godsdienstige mens te „bekeeren”... De strijd om gelijkgerechtigdheid van humanistische zijde gevoerd, kan slechts beogen op verschillende terreinen een einde te maken aan de feitelijke monopoliepositie der godsdienstige verzorging ten aanzien van de buitenkerkelijken, die daar niet van gediend zijn.”

Ik hoop dat dit artikel, dat de noodzaak en de nood van het geestelijk verzorgingswerk in het H.V. toont, het gevolg zal hebben dat de gemeenschapsbesturen en de individuele leden van het H.V. hun aandacht zullen willen richten op deze zijde van het werk van het H.V. Dit werk is misschien het noodzakelijkste van alle activiteiten van het H.V.

Zonder u kan het niet gedaan worden. B.

*In deze gevangenis, dit huis der eenzamen,
wonen mensen, die misschien Uw hulp nodig hebben.*

Psychologie in vogelvlucht

Bolland, Pen, Rethy en anderen spreken als hun oordeel uit, dat alle wetenschap tot het stroomgebied der wijsbegeerte behoort. Door sommigen wordt de psychologie, evenals de literatuur- en kunstgeschiedenis, en ook de historie tout court voor zover het geen blote opsomming betreft, tot de pseudowetenschappen gerekend, bij aanvaarding van bovenvermeld oordeel per consequentie dus ook tot de pseudofilosofie. Dit, omdat de intuïtie er aan te pas komt en hierdoor, naast de ervaringselementen, subjectieve factoren voor de visie medebepalend worden. In de onderscheiden takken van wetenschap heeft de intuïtie evenwel steeds de aanvankelijke bron van eventueel later bewijsbare kennis uitgemaakt, zelfs in de zo exact geheten natuurwetenschappen. Dit zal steeds zo blijven wanneer de mens op iets nieuws aanstuurt.

Het is de weg die al ons denken en weten is gegaan en waarlangs alle ervaring tot stand komt. Iets waarnemen krijgt pas verband door de intuïtie die het gissen en raden leidt en tot experimenten voert die redelijke conclusies toelaten. De intuïtie, het vermogen om als het ware op de tast

Installatie Raden van Advies van de Humanistische Stichting „Socrates”

De Stichting Socrates, die zich tot taak stelt de bevordering van wetenschap en cultuur met betrekking tot het humanisme, is sinds enige jaren werkzaam, o.a. door het uitgeven van een driemaandelijkse tijdschrift „Reken-schap” en het organiseren van conferenties en een zomerschool.

Om deze werkzaamheden uit te breiden en te verdiepen zijn Raden van Advies ingesteld, een wetenschappelijke en een culturele, die zaterdagmiddag 15 februari geïnstalleerd zijn door dr. J. P. van Praag, voorzitter van het Humanistisch Verbond. De installatie vond plaats in het Erasmushuis, Oudegracht 152 te Utrecht. In zijn toespraak zei dr. van Praag dat het uiteraard niet de bedoeling kan zijn wetenschap en kunst te persen in het keurslijf van een vooropgestelde overtuiging, maar dat het intellect in en om de humanistische beweging kan functioneren als voedingsbron voor het humanisme, dat zo blijft wortelen in het geestelijk leven van de eigen tijd. De Raden van Advies zijn een middel om dit doel te verwirkelijken, door het stellen van problemen, het geven van suggesties en het aanwijzen van bronnen en deskundigen.

Dr. van Praag wilde alle betrokkenen door-dringen van het besef dat het geestelijk leven in de buitenkerkelijke wereld aller gezamenlijke in-spanning vereist om het te behoeden voor dor-heid en scholastiek.

Prof. dr. G. Stuiveling, voorzitter van de wetenschappelijke raad van advies, merkte twee relaties op, namelijk de invloed van de weten-schap op mens- en wereldbeeld, en omgekeerd, de humanistische geesteshouding als uitgangspunt voor wetenschapsbeoefening. Mens- en we-reldbeeld zijn jaren ten achter bij wat in de we-tenschap reeds lang aanvaard is; dit maakt al-leen een dynamische, open levensbeschouwing mogelijk.

Prof. dr. Libbe van der Wal, voorzitter van de culturele raad van advies, zag de meeste vra-gen terecht gesteld aan de wetenschappelijke sectie; de kunstenaar geeft zijn antwoord op de uitdaging van het humanisme in de eerste plaats door zijn werk.

De Raden van Advies van de Humanistische Stichting Socrates waren hiermee geïnstalleerd. De besprekingen duurden verder de gehele mid-dag.

op iets af te gaan dat achteraf juist blijkt te zijn, is misschien wel de hoogste menselijke potentie, al laat het geen twijfel, dat, evenals het verstand en het gevoel, ook de intuïtie verkeerd geleid kan zijn, waarmee uiteraard noch het bestaan noch de waarde van de „onmiddellijke gewaarwor-ding” op zichzelf heeft afgedaan. Wanneer wijs-heid bezonken kennis is, zou intuïtie wel eens verzonken kennis kunnen zijn.

„Pseudo” in samenhang met de term „weten-schap” kan hier dan ook alleen maar betekenen: nóg niet telbaar, nóg niet meetbaar. Het kan niet staan voor: quasi, schijn, voor de leus, want mor-gen, overmorgen, over honderd jaar zal, zoals telkens is gebeurd, wat intuïtief werd gevonden mogelijk wél telbaar of meetbaar zijn en dus voor een ieder „objectief ervaringsgebied” worden.

Het wil me voorkomen, dat Th. Oegema van *der Wal* van dit uitgangspunt aan zijn boek-je „Over Psychologie en Persoonlijkheid” is be-gonnen, dat door de *Wereldbibliotheek* in de spotgoedkope serie De Wereldboog (nr. 62) keu-rig werd uitgegeven.

De auteur geeft een overzicht in vogelvlucht van de gevoels- en gedachtengangen die de psy-chologie is gegaan, grijpt voor de heden gangba-re opvattingen op het verleden terug, zodanig zelfs, dat bij hem nagenoeg om de andere blad-zijde de opmerking voorkomt, dat wat vandaag wordt gedacht en gezegd, al in de oudheid werd gedacht en gezegd. Merkwaardig genoeg even-wel uit hij dit met een opvallende geringschat-ting voor de latere stadia van ontplooiing. Met de grootste hardnekkigheid herhaalt hij dus ei-genlijk zelf het oudbekende gezegde, dat er niets nieuws onder de zon is, bijna alsof deze uit-spraak dan wel iets nieuws zou zijn. Vanwaar sluip in deze compilatie uit de denk- en gevoels-wereld der beoefenaren der psychologie – zijde-lings of rechtstreeks dus der beoefenaren der fi-losofie – dit interessante dépit? Zo gezien, zou het de auteur moeten zijn ingevallen, dat, daar hijzelf zijn stof als niet of nauwelijks oorspron-kelijk ziet, zijn verzameling van die onoorspron-kelijke stof al helemaal niet of nauwelijks oor-spronkelijk kan zijn, een volkomen overbodige herhaling van de herhaling in zijn ogen dus.

Zo ook met een idee. De kiem mag, moet zelfs, in het oerslijm, het oerbrein, voor-handen zijn geweest, de ontplooiing van die kern kan een lange weg hebben afgelegd, het is niet juist, dat kern en uitkomst hetzelfde zijn. Dan kon de mensheid wel gaan slapen, zelfs voor-goed. Er spreekt dan ook uit deze lichtelijk ge-ergerde verwijzingen een zekere mistroostigheid, want van vreugde om het continu, om de band van alle mensen met alle tijden, valt niet het ge-ringste te bespeuren. „Psychologisch” en voor de „persoonlijkheid” inderdaad belangwekkend, hoewel, in samenhang met de tekst, stellig onbe-doeld.

Voor het overige is het in allerlei opzicht een interessant werkje. Op blz. 9 vindt u de opmer-king, dat dualistisch zowel met duel als met duo samenhangt en derhalve niet noodzakelijk strijd, doch ook samengaan kan inhouden. Eenheid in de levensverschijnselen dus, het boven én het be-neden, eenheid van stoffelijk én onstoffelijk, en in die eenheid verscheidenheid. Oegema van der Wal stipt in zo kort bestek zeer pregnant Adlers leer over het gemoedsleven aan: fysieke angst als compensatie voor psychische geldingsdrang. Hij vermeldt Kants uitspraak, dat geest en ge-moed samen vallen. Hij haalt de theorieën over de „dierlijke” instincten aan – een term uit de zedeleer – en noemt de uiteenlopende plaatsen in het lichaam waar volgens verschillende volke-ren de gedachten zetelen, waar dus het denken zou plaatsvinden (blz. 39/40).

We horen iets van de opvatting van Ca-

banis, dat onze hersenen de gedachten „eenvou-dig” zouden afscheiden en vernemen, dat Carrel heeft gezegd, dat de fysiologische activiteit onaf-scheidelijk aan de geestelijke activiteit is verbon-den en deze weer aan het gevoel. Op blz. 45 e.v. somt de schrijver de verschillende complexen op waarmee de mens behept kan zijn, van het Oedi-pus-, Electra-, Diana-, Narcissus- tot het Kains-complex toe. Inderdaad zijn deze, en nog vele meer, zo oud als de wereld, maar u hoeft er de Grieken of de bijbel slechts op na te lezen of welk boek ook van nog geen vijftig jaar geleden, of u zult merken, dat we over complexen en over het kwijtraken van complexen heel anders zijn gaan denken, in de psychologie, maar iedere leek ook.

Op blz. 46 vinden we, dat Bergson heeft ge-zezd: waken en willen zijn dezelfde zaak. Boeddha (blz. 52): het heil is in het weten, het onheil in de onkunde. De gevolgtrekking, dat men „dus” het kwaad maar heeft te kennen om het na te laten, is een verkeerde conclusie, maar niét van de psychologie, waaraan Oegema van der Wal haar toeschrijft. Men laat het kwaad niet na, omdat men het als zodanig kent. Het moet worden overwonnen, waarvoor evenwel het ken-nen er van, het inzicht in het kwaad, een vereiste is.

De auteur spreekt er even verder van, dat de mens die niet redelijk is, niet redelijk wil zijn, dus inzicht afwijst of ontbeert, tot het primitieve stadium terugvalt, omdat de breidel ontbreekt (blz. 53). De neurose, zegt hij, waarvan een doodgevone vorm is wat men wel heel tekenend „prikkelbaarheid” noemt, is niets dan een protest van een psychisch conflict, een soort van burger-oorlog tussen het bewuste en onbewuste in de ei-gen persoonlijkheid, een verstoord evenwicht.

Het overdenken waard is ook wat op blz. 55 staat: De richting waarin en de manier waarop instincten en driften enerzijds, indrukken uit de buitenwereld en opvoeding anderzijds, door de individu voor de vorming van zijn levensplan worden gebezigd, zijn het resultaat van de schep-pende arbeid van het kind en moeten niet als „bezit” doch als „gebruik” worden begrepen. Ter verduidelijking haalt de auteur Adler aan, die in het bijzonder aandacht aan het verwen-de kind schenkt en alle verkeerde karaktertrekken uit een vlucht voor de verantwoordelijkheid, ge-brek aan gemeenschapsgevoel en aan aanpas-sing verklaart. Hij vervolgt hierover op blz. 56, dat alle zieleleed, voor zover niet voortkomende uit endogene ziekten, aan karakterfouten ont-spruit. Alle zenuwstoornissen zijn karakterzieken, alle nerveuze verschijnselen zijn een gevolg van de vrees voor die dubbele functie van de mens, namelijk tegelijkertijd onderwerp en lij-dend voorwerp te zijn, de vrees voor het leven met andere woorden. Ze kunnen op haar beurt weer samen worden gevat als de vlucht voor de verantwoordelijkheid. Oegema van der Wal sluit dit af met: En het leven kent geen medelijden met de mens die, om zijn verantwoordelijkheid te ontlopen, zijn medewerking weigerde. Hij moet toch de gevolgen dragen, hoe onplezierig ze ook zijn, en zelfs de gevolgen van zijn onbe-wuste daden.

Aan het einde van zijn boekje maakt de au-teur de opmerking, dat we geboeid aan de materie zijn. Helemaal geen ongeluk naar mijn idee. Nooit zegt eens iemand, dat we „gebloeid” aan het immateriële zijn. Materie is voorwaarde voor het geestelijke. En omgekeerd. Daarom is het zaak met onze geestelijke vermogens op het hoogste peil voor het hoogste niveau van het materiële te zorgen.

Zij die op psychologisch gebied al het een en ander hebben gelezen of, juister gezegd, bestu-deerd, zullen ongetwijfeld met veel vrucht dit overzicht ter hand nemen en hun kennis uitbrei-den door deze schouw van wat er op dit speciale terrein aan belangwekkends en belangrijks is ge-presteerd.

TIL BRUGMAN

Humanisten en politiek

Nu wij binnenkort weer naar de stembus gaan om de leden voor de Provinciale Staten en de gemeenteraden te kiezen, is het interessant na te gaan, hoe de humanisten zullen stemmen. Aan dit onderwerp zijn reeds verscheidene artikelen – onder meer in dit blad – en lezingen gewijd. De strekking hiervan komt meestal in het kort hierop neer:

De confessionele partijen, K.V.P., A.R.P., C.H.U. en S.G.P. willen Nederland op rooms-katholieke, resp. protestants-christelijke wijze regeren en wijken daardoor zoveel af van de opvattingen die de humanist hieromtrent heeft, dat deze partijen moeilijk steun van hem kunnen verwachten.

De Communistische Partij Nederland streeft naar invoering van een „volksdemocratische” regeringsvorm, hetgeen blijkens de ervaring in Oost-Europa en elders o.m. betekent dat de persoonlijke vrijheid en de menselijke waardigheid niet in tel zijn en volkomen ondergeschikt zijn aan het belang van de staat en de daarin oppermachtige communistische partij. Voor een humanist moet het dus onmogelijk zijn daaraan mee te werken. In 1949 werd dit trouwens duidelijk uitgesproken in een resolutie, die op het congres van het Verbond in dat jaar werd aangenomen.

Mogelijk blijft dus dat de humanist blanco stemt of zijn steun verleent aan één der democratische niet-confessionele partijen, waarbij dan vooral gedacht wordt aan P.v.d.A. en V.V.D.

Dit is, heel in het kort, de algemene opvatting, die verschillende H.V.-leden over de relatie humanisten en politiek hebben. De werkelijkheid op dit punt is bijna geheel onbekend. Mij is tenminste slechts één enquête bekend, die concrete feiten verschaft. Deze enquête vormde een onderdeel van een groter onderzoek dat schrijver dezes in de zomer van 1955

samen met de socioloog H. Créman instelde bij de gemeenschap 's-Gravenhage van het Humanistisch Verbond. Bij dit onderzoek werden 99 leden, dat is ca. tien procent van het totaal aantal Haagse leden bezocht. Hun werden o.m. vragen gesteld betreffende het lidmaatschap van een politieke partij en de politieke gezindheid. De antwoorden op deze vragen zijn in onderstaande tabel verwerkt.

	geen lid, lid van	maar stemt op	totaal
P. v. d. A.	23	44	67
V.V.D.	2	11	13
C.P.N.	0	4	4
Sec. Unie	0	5	5
P.v.d.A. of V.V.D.	0	4	4
Blanco of onbekend	0	6	6
Totaal	25	74	99

Bij deze tabel valt het volgende op te merken:

Van de zes „blanco of onbekend” stemmers waren er maar twee, die om principiële redenen niet aan verkiezingen wilden deelnemen. Bij de anderen kregen we of geen antwoord op de gestelde vraag of bestond er niet de minste interesse voor politiek.

Ten tijde van de enquête was nog niet bekend dat de Socialistische Unie niet aan de Tweede Kamerverkiezingen van 13 juni 1956 zou deelnemen. Bij deze verkiezingen behaalde de P.v.d.A. 40, de V.V.D. 15 en de C.P.N. 5 procent van het totaal aantal uitgebrachte stemmen in de gemeente 's-Gravenhage. Van het totaal op deze drie partijen uitgebrachte aantal stemmen kreeg de P.v.d.A. 65, de V.V.D. 26 en de C.P.N. 9 procent. De geënquêteerde leden van de gemeenschap Den Haag gaven in de zomer van 1955 op, dat hun voorkeur voor 68% naar de P.v.d.A., voor 13% naar de V.V.D. en voor 4% naar de C.P.N. uitging. Beschouwen we deze drie partijen met uitsluiting van de anderen, dan zou 80% op de P.v.d.A., 15% op de V.V.D. en 5% op de C.P.N. zijn of haar stem hebben uitgebracht. Hieruit kunnen we concluderen, dat in het Haagse Verbond de Partij van de Arbeid over-, de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie en de Communistische Partij ondervertegenwoordigd zijn in verhouding tot Den Haag in zijn geheel.

Na wat hierboven met betrekking tot de C.P.N. is gezegd, verbaast de ondervertegenwoordiging in het H.V. van de aanhangers van deze partij geenszins. Eerder is het verbazingwekkend, dat nog vier geënquêteerden op de C.P.N. hun stem uit willen brengen. Dit bleken echter personen te zijn, die, hoewel gekant tegen de Russische dictatuur, de mening toegedaan waren, dat een enigszins krachtige C.P.N. voor de P.v.d.A. aanleiding zou kunnen zijn een meer linkse koers te varen.

De verhouding P.v.d.A.-V.V.D. vraagt iets meer van onze aandacht. Zoals al gezegd zijn er naar verhouding te weinig liberalen lid van het Verbond.

De vraag rijst: „Hoe komt dit?” Vooropgesteld moet worden, dat beide partijen hun kiezers niet alleen hebben in het buitenkerkelijke deel van het Nederlandse volk, maar ook zeer veel kerkelijke kiezers hebben. Welk percentage dit bij beide partijen is, is niet bekend. Wanneer de V.V.D. „kerkelijker” zou zijn dan de P.v.d.A. is het gemakkelijk een verklaring te geven voor de onderbezetting van de V.V.D. in het Humanistisch Verbond. Maar voorhands is er geen reden, dit zo maar aan te nemen en is er wellicht een andere mogelijkheid dit te verkla-

Lezingen voor de radio

2 maart 9.45 uur (VARA)

Dr. J. P. van Praag: „Mr. Iseki”

3 maart 15.15 uur (AVRO)

Dr. L. van Gelder: De opvoeding en het gezin.

De tekst van deze lezingen is verkrijgbaar bij het Humanistisch Verbond, Oude Gracht 152, Utrecht door storting of overschrijving op giro nr. 30.49.60 of door insluiting van f 0.25 aan geldige postzegels.

ren en wel door te wijzen op een geringere neiging zich te organiseren bij liberalen in vergelijking met socialisten. Hoewel er meerdere voorbeelden zijn te geven, willen wij er hier slechts twee noemen en wel twee, die in nauw verband staan met ons onderwerp. Vergelijken wij eens het aantal H.V.'ers die lid zijn van de V.V.D. met het aantal dat er op stemmen: 2 op 13 of 15%. Bij de P.v.d.A. is dit 34%, dus aanmerkelijk hoger. Ook wanneer wij de ledentallen van P.v.d.A. en V.V.D. in Den Haag (per 1-1-56) vergelijken met de verkiezingsuitslag, zien wij een zelfde verschijnsel: lid van de P.v.d.A. 7843 personen; V.V.D. 1689 personen. Bij de verkiezingen (13-6-56) behaalde de P.v.d.A. 40, de V.V.D. 15 procent van het totale aantal uitgebrachte stemmen. Ook hier openbaart zich weer een geringere behoefte aan organisatorische binding bij liberalen.

Wanneer wij er nu van uitgaan, dat liberalen minder snel geneigd zijn zich te binden aan een organisatie, dan mag ook verwacht worden, dat zij zich ook niet zo snel aansluiten bij een organisatie als het Humanistisch Verbond. Met andere woorden: misschien zijn er, in verhouding met de uitslag van de verkiezingen, in het humanistisch denkende deel van ons volk, evenveel liberalen als socialisten, maar zijn toch de liberalen, ten gevolge van een minder gevoelde behoefte aan organisatorische binding, ondervertegenwoordigd in het H.V.

Hoewel bovenstaande feiten en veronderstellingen interessant zijn, omdat ze ons enig inzicht geven in de politieke keuze van de H.V.-leden, toch moeten we voorzichtig zijn en er niet te vergaande conclusies uit willen trekken. De gegevens zijn immers al een paar jaar oud en hebben slechts betrekking op tien procent der leden van één gemeenschap. Het is niet onmogelijk dat andere afdelingen een geheel ander beeld tonen. Maar daar is alleen maar door nader onderzoek achter te komen.

J. DE BOER

Jongeren-nummer

Het nummer van M. en W., dat op 15 maart verschijnt zal een bijzonder karakter dragen.

In verband met het 10-jarig bestaan van de H.J.G. zal het gewijd zijn aan vraagstukken, die de jonge generatie bezighouden. Voor een belangrijk deel zullen jongeren hier aan het woord komen.

RED.

Hoe stemmen humanisten?

IK denk er ZO over

De Humanist en zijn vaderland

Ik ben niet erg gelukkig over de reactie van Mr. Doeleman op mijn opstel in Mens en Wereld van 18 januari. Het is mij gebleken, dat velen in het H.V. gekweld worden door dezelfde brandende vraagstukken als ik, — zij hebben niets aan een formele polemiek met snedige opmerkingen en een betoogtrant van dit soort: „Indien de heer Herbers dit *niet wist*, dan is die onwetendheid verwonderlijk, want enz... Indien de heer Herbers het *wel wist*, dan is zijn verzwijgen een ernstig verzuim, want...” Zo spreek ik nog niet eens tegen mijn kinderen op school. Wat moet ik nu doen? Mr. D. heeft aan bijkomstigheden van twee regels soms een hele kolom gewijd en mijn thema zelf is daarbij zo goed als helemaal zoek geraakt. Ik wil er mij niet aan onttrekken, op Mr. D's tegenwerpingen in te gaan. Maar dit geschiedt dan bij wijze van spreken tussen twee haakjes. Ik zal mijn eigenlijk onderwerp niet uit het oog verliezen.

I. Het Franse *actuele* S.S.-militarisme in Algerije kan men natuurlijk ook, zoals Mr. D. het doet, pragmatisch-descriptief bekijken. Maar wat Mr. D. hier pleegt is een „*Subreptio*”, — hij gebruikt twee verschillende denkkategorieën door elkaar. Concreet gesproken: Ik kan de procedure tegen het meisje *Djamila Bouhired* een hemeltergende misdaad noemen; dat is dan een oordeel, een waardebeoordeling. Ik kan dezelfde daad ook als een fysiologisch-scheikundig gebeuren beschrijven. Maar ik kan dit laatste niet tegen het eerste uitspelen.

II. De Duitse herbewapening is volgens Mr. D. „een consequentie van de Duitse plicht, om aan Europa's vrijheid mee te bouwen.” — Deze redenering is een model van een zogenaamde „*Petitio principii*”, waarbij hetgeen juist te bewijzen is als *argument* gebruikt wordt. Want dat is het, wat ik juist betwist, dat de Duitse herbewapening de Europese vrijheid dient!

III. Ik had gesteld, dat „nieuwe machten” tijdig denkend en handelend „gerealiseerd” moeten worden, willen zij niet onheil over de mensheid brengen. Ter illustratie had ik op de taak van de verlichters voor de Franse revolutie en die van de voormannen van het jonge socialisme gewezen. Mr. D. heeft hierin een totaal mislukte historische vergelijking gezien. Misschien had ik de voorbeelden helemaal weg kunnen laten; misschien had ik ook nog tal van andere er aan toe kunnen voegen: de revolutie van Copernicus; de eerste industriële revolutie; de kunstmatige inseminatie; de hygiëne enz. enz. Het zou dan ook Mr. D. duidelijk geworden zijn, dat hier niet van een vergelijking — *comparatio* — maar van een „*Tertium comparationis*” sprake was — het *Derde* van een vergelijking, waarin twee dingen met elkaar overeenstemmen.

IV. Mr. D. heeft het gevoel, dat de associatie kernphysica-oorlogsvoering „de heer Herbers parten speelt.” — Er bestaat nog een opstel van mij, waarin ik 15 jaren vóór Hiroshima op de gevaren gewezen heb, wanneer de atoomkrachten in de handen van dictatoriale, militaristische of kapitalistische krachten en systemen terecht komen. Overigens zouden wij in onze *gedachten* deze associatie veel minder voltrekken, als zij in feite reeds lang bestond. Terwijl de burger nog geen kop thee met de vreedzame atoomkracht op kan warmen, zijn de militairen al in staat, hele continenten er mee op te blazen. Nog vóór de bom op Hiroshima viel, stuurden enige medewerkers van Oppenheimer het Franck-Szillard-rapport aan Truman: „Alle tegenwoordige plan-

nen om het wetenschappelijk onderzoek te organiseren, de wetenschappelijke en industriële ontwikkeling en de publicatie op het gebied der kernphysica te bevorderen, zijn bepaald door het politieke en militaire klimaat...”

V. Over de relatie tussen macht, rijkdom, grondstoffen, politiek, propaganda en ideologievorming bestaat ook buiten het Marxisme om zulk een enorme literatuur en consensus omnium — der wetenschapsmensen zowel als der dichters en filosofen — dat ik mij niet verplicht acht, „dergelijke stoutmoedige beschuldigingen” „deugdelijk te staven of tenminste aannemelijk te maken.” Tenminste nu niet en niet in luttele regels.

VI. Ik had in mijn stuk heel kort gerept over mijn aandeel in het re-education-werk na 1945. Toen de herbewapening van Duitsland begon, ben ik er mee opgehouden, — het werd voor ons „*gênant*”. Mr. D. tracht mij er uitvoerig van te overtuigen, dat aan die zaak niets *gênants* was; hij zou gelijk hebben, als ik zijn filosofie over de transsubstantiatie van de kwade Pruisische soldaat in de goede Europese soldaat deelde. Maar dat doe ik niet. En niemand van mijn vrienden, die eenmaal als tegenstanders van Wilhelm en Hindenburg, van Ludendorff en Goering en als volgelingen van een Quidde en Foerster, Van Schoenaich en Einstein en als vrienden van Anna Siemsen en Ossietzki en Tucholsky de strijd tegen „Pruisen” hebben gevoerd — niemand van ons heeft in deze anders geoordeeld dan ik. Maar omdat ook „progressief Nederland” in de schande van deze ontwikkeling deelt, moet ik hier nog enige zakelijke opmerkingen aan toe voegen:

1. De re-education begon in Neurenberg o.m. met een vervloeking voor alle eeuwigheid van de Duitse S.S. en de Duitse Generale Staf.

2. Mijn — mag ik zeggen *onze*? — geestverwanten in Duitsland en de vaak uitmuntende Engelse education-officers hadden maar een zeer beperkt publiek: studenten, onderwijzers, jeugdleiders. Het spreekt, dat zij de dwaze zondagschool-leuzen van de officiële instanties naast zich neerlegden. — De grote massa was er toen druk mee bezig om zich voedsel, sigaretten en een alibi te verschaffen; een heropvoeding hadden zij niet nodig, omdat zij steeds al tegen Hitler geweest waren.

3. Toen Adenauer in augustus 1950 zonder zelfs zijn regering er in te kennen aan de U.S.A. de eerste 50.000 vrijwilligers aanbod, werkten de generaals Mahlmann, Speidel en graaf Schwerin al lang aan deze plannen. Van deze 50.000 mannen waren er een heleboel in kampen en tuchthuizen, maar zeker niet veel op onze cursussen geweest. Hun behoefte aan een Europees vijgenblad was vermoedelijk maar gering.

Had ik nu naast Glopke, Heusinger en Speidel moeten gaan staan? Zij zouden het *gênant* gevonden hebben.

Zelfs Adenauer geneerde zich — laat ik niet overdrijven! — vond de zaak moeilijk en pijnlijk; slechts door zeer gevarieerde dementi's maakte hij ons, die nog de Negende Symfonie draaiden, er op attent, dat er al lang weer vrolijke militaire marsen weerklonken.

4. Een golf van hoon en spot ging toen door Duitsland: over zoveel Angelsaksisch cynisme en schijnheiligheid. Het „andere Deutschland” voelde niets dan walging en diepe droefenis. Misschien herinnert u zich nog, wat „men” toen hier zo dacht...

Nu pas kan ik op mijn eigenlijk onderwerp terugkomen. Niemand van al diegenen, die schriftelijk of mondeling op mijn opstel hadden gereageerd, hebben de strekking er van misverstaan. Mr. D. schrijft: „Maar de heer Herbers moet niet doen, alsof elke wijziging in onze opvatting en gebruiken per sé een moreel verval zouden zijn... Maar de waarschuwing kan toch eerst zinvol zijn, wanneer hij begonnen is met aan te tonen, waarin dat verlies dan bestaat. Insinuaties kan men, dunkt mij, niet legaliseren met een welgemeende waarschuwing.”

Natuurlijk heb ik niet zulk een banale onzin verkondigd, dat veranderingen per sé moreel verval betekenen, maar wel heb ik aangetoond, dat wij in ons land met een steeds verder gaande **devaluatie der ethisch-politieke waarden** hebben te maken. Meer dan de helft van mijn stuk ging hierover. Samengevat had ik geconstateerd:

1. Het Nederlandse liberalisme en socialisme en hun pers hebben de Duitse herbewapening met Speidel, Heusinger en al goed of zelf best gevonden. Op het punt van de veiligheidspolitiek is vooral ons socialisme meer een bondgenoot van het klerikaal-kapitalistische Adenauer-Duitsland, dan een „Genosse”, een kameraad van de socialistische Internationale. Net hebben wij nog — gelijk Adenauer, ongelijk de socialistische Internationale — de raketbases aanvaard. Van het grandioze Kennan-memorandum weten wij door onze pers niet veel meer, dan dat het belachelijk is en onaanvaardbaar.

2. Ik had onze geestelijke elite en de progressieve pers lauwheid of zelfs tegenwerking in zake het atoomgevaar verweten. Niet eens de zeer makke waarschuwing van het rapport van de Kon. Academie der Wetenschappen heeft het tot meer dan een korte vermelding kunnen brengen. De waarschuwing van de 9000 geleerden moest het met even veel regeltjes stellen als het geval Putten met bladzijden. En onze geleerden, juristen, speciale zuiveringsploegen en speciale verslaggevers in ruimtevaartpakken veranderden uit Mars-mannen meteen weer in Drees-mannen. Na zorgvuldig de Puttense *mug „gezege”* te hebben, togen zij Den Haagwaarts om daar welgemoed de *kamelen* der raketbases te „verzwelgen”, — een situatie van een bijkans surrealistische onwaarschijnlijkheid.

3. Er bestaan staatsfilosofieën, dat de verhoudingen tussen mensen en groepen uiteindelijk beheerst worden door „Blut und Eisen”, haat om haat, tand om tand, tank om tank. Anderen ontkennen niet de belangrijke functie van macht en geweld voor de samenleving, maar de eigenlijke vormende, bouwende en op de duur doorslaggevende *realiteiten* zien zij in geestelijk-morele krachten: liefde, offervaardigheid, vertrouwen. Grote systemen hebben dit uitgesproken en vaak ook in praktijk gebracht, ieder op zijn manier: de Quakers, het Socialisme, het Humanisme. Grote figuren hebben ons *bewezen* hoe oneindig veel efficiënter en duurzamer de geestelijke krachten zijn dan het naakte geweld: de theïst Gandhi niet minder dan de atheïst Nansen. En dat is het nu, wat mij zo intens verdriet doet, dat wij in deze „Sternstunde der Menschheit” geen vertrouwen hebben in onze eigen overtuiging, *dat wij geen socialistische, humanistische of christelijke politiek durven bieden*, maar dat wij in de angst en verbijstering van dit beslissende uur hoe langer hoe meer, *hoe langer hoe uitsluitender* onze toevlucht nemen tot het meest stupide en steriele geweldgeloof en een politiek voeren *alsof* de demonie van dwang, terreur en geweld de prima et ultima ratio, de eerste en de laatste zin en kracht van onze samenleving was!

Wij zijn als H.V. geen politieke organisatie, en hieraan wens ik zelf strikt vast te houden. Maar wij moeten ons hieromtrent ook niets wijs maken: Onze geestverwanten in Duitsland spreken zich duidelijk uit tegen atoombewapening.

(Vervolg op pag. 7)

ZIJ HOREN ER BIJ

Onze taak jegens gerepatrieerden

De ontwikkelingen in Indonesië brengen thans onvermijdelijk de laatste vijf-en-veertigduizend Nederlanders aldaar in een snel tempo naar ons land. Zo treedt dan de laatste fase in van het zogenaamde gerepatrieerden-probleem; het opvangen en integreren van deze personen in de Nederlandse samenleving.

Het vraagstuk is niet nieuw. Na de oorlog zijn enige honderdduizenden Nederlanders uit Indonesië naar Nederland gekomen en de meesten hebben gelukkig op den duur hun eigen weg kunnen vinden, al ging dit proces dan natuurlijk met allerlei moeilijkheden en teleurstellingen gepaard. Drie factoren zijn voor het welslagen van de integratie van grote betekenis geweest: het in het algemeen ontbreken van rassenvooroordelen in de Nederlandse gemeenschap, de van de zijde van overheid en particuliere organisaties geboden hulp en niet in de laatste plaats de gunstige economische conjunctuur, die de mogelijkheid van een snelle inschakeling in het arbeidsproces schiepte.

De perspectieven voor de laatste groep, die thans ons land geleidelijk binnenkomt, zijn iets slechter gezien tegen de achtergrond van een regelmatig stijgende werkloosheid. Het zal immers duidelijk zijn, dat juist de gelegenheid voor de gerepatrieerde om geregeld arbeid te verrichten van het grootste belang is voor het zich thuis voelen in een land, dat hem tengevolge van een langdurig verblijf in Indonesië of wel vreemd geworden is dan wel dat hij zelfs nog nimmer uit eigen aanschouwing heeft gekend. Speciaal toch tot deze laatste groep behoren veel in Indonesië geboren en getogen.

Vele aspecten

Alle aspecten van het gerepatrieerdenvraagstuk zijn niet in enkele woorden samen te vatten. Op een enkel belangrijk punt zij niettemin hier nog eens nadrukkelijk de aandacht gevestigd. Met betrekking tot de teruggekeerden heersen namelijk in kringen van ons volk nog altijd zekere misverstanden. Voor sommigen is het begrip repatriant synoniem gebleven met de „rijke” verlofgast, die „op de ruggen van de Indonesische arbeiders naar boven is gekomen” en die uitstekend in zijn midelen zitten. Anderen, die beseffen dat deze typering – voorzover zij al in elk opzicht juist was – in ieder geval niet meer op de tegenwoordige repatriant van toepassing kan worden verklaard, denken aan van alles beroofden, die hier koukleumend binnenvallen en die men uitsluitend met gevoelens van diep medelijden tegemoet kan treden.

Natuurlijk hebben deze laatsten in zoverre gelijk, dat de gerepatrieerden in de naaste toekomst veel materiële steun zullen behoeven, ten behoeve waarvan men bijdragen op girorekening 777 van het Nederlandsche Rode Kruis kan overschrijven.

Maar wat ons als humanisten vooral ook interesseert is het geestelijk probleem van de mensen waar het hier om gaat en dan komt men er met een diep medelijden niet, kan dit medelijden zelfs naar omstandigheden als volkomen misplaats worden beschouwd.

Medeleven, geen medelijden

De gerepatrieerden zijn, wat capaciteiten betreft, een doorsnee van de Nederlandse samenleving en men vindt onder hen mensen van de grootste bekwaamheid elk op eigen terrein. Deze mensen zullen ook in de toekomst voor Nederland, hetzij in Europa, hetzij op vooruitgeschoven posten in het buitenland hun diensten blijven behouden. Gerepatrieerden uit de lagere functies staan reeds jaren bekend om hun opvallend grote vlijt en hun in het oog springende nauwgezetheid en zorgvuldigheid. waardoor een soms misschien iets achterblijven in tempo meer dan gecompenseerd wordt.

Deze mensen verdienen wel in de allereerste plaats, dat men hen als Nederlanders op voet van volkomen gelijkwaardigheid tegemoet treedt. Zij hebben, meer dan op medelijden, recht op medeleven. Zij zijn geestelijk onze samenleving ontgroeid en juist hun geestelijk aanpassingspro-

Merkwaardige gegevens over de zelfmoord

De Wereldgezondheidsorganisatie heeft in een „Epidemiological and vital statistics report” gegevens verstrekt over de betekenis van de zelfmoord als doodsoorzaak. Gebleken is, dat er in 25 landen met ongeveer 400 miljoen inwoners jaarlijks 71000 – 72000 mensen door zelfmoord sterven, d.w.z. 17 op 100.000 inwoners. In Japan, Denemarken, Oostenrijk en Zwitserland is het zelfmoordcijfer het hoogst, terwijl het in Ierland, Noord-Ierland, Chili, Schotland en Spanje het laagst is. Merkwaardig is, dat in de U.S.A. het aantal zelfmoorden onder de blanke bevolking bijna driemaal zo groot is als onder de niet-blanken. Mannen vertonen een grotere neiging om zelfmoord te plegen dan vrouwen: De verhouding is gemiddeld ongeveer 3 : 1.

Uiteraard geldt deze verhouding niet voor alle landen. In Noorwegen is de verhouding zelfs 4 : 1, doch in Japan 2 : 1. Er zijn nog andere verschillen in de neiging tot zelfmoord bij mannen en vrouwen. Over het algemeen ligt de leeftijd van de mannen, die zelfmoord pleegden boven 70 jaar, van vrouwen tussen 50 en 60 jaar.

In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde (4 oktober) werd in een artikel opgemerkt, dat het een dwaling is te menen, dat maatschappelijke zekerheid en welvaart waar-

borgen zijn voor psychologisch evenwicht en menselijk geluk. Als voorbeeld noemde men Denemarken.

Op een in Kopenhagen gehouden conferentie van de Europese Liga voor geestelijke hygiëne werd er namelijk op gewezen, dat ondanks de hoge levensstandaard en de goede maatschappelijke voorzieningen Denemarken tot de recordhouders op het gebied van zelfmoorden en echtscheidingen kan worden gerekend, terwijl ook het alcoholisme een ernstig probleem vormt. Over het hier aan de orde gestelde verband tussen welvaart en geluk is het laatste woord nog niet gesproken. M. i. kan er van geluk evenmin sprake zijn wanneer men niet verzekerd is van een minimum aan stoffelijke welvaart. Wanneer de maatschappelijke omstandigheden de mens dwingen al zijn aandacht te concentreren op de dagelijkse materiële noden en zorgen kan er moeilijk van geluk gesproken worden. Ook het culturele leven kan alleen tot volledige ontplooiing komen bij een zekere materiële welvaart.*

P. KRUG

* Zie hierover ook „Mens en Wereld” 22 december 1956

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: dr. H. Bongers.
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schieweg 87c, Rotterdam, Telefoon: 80641.
Administratie, abonnementen en advertenties: Oudegracht 152, Utrecht. Telefoon: 10163. Postgiro 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Utrecht.
Advertentietarieven op aanvraag. Kleine advertenties: f 0,20 per woord. Abonnementenprijs: voor leden van het Humanistisch Verbond f 5,— p. jaar, voor niet-leden f 7,50. Buitenland f 8,—. Losse nummers: f 0,30.

(Vervolg van pag. 6)

ning en vóór de 18 Göttingers, zoals de Duitse socialisten en liberalen. Wij zijn weer conform onze liberalen en socialisten. Toeval? Of misschien „staats-humanisme”? Zoals men weet heeft het staats-christendom vaak de meest onchristelijke politiek ondersteund. En wapens goedkeuren is tenslotte maar een secularisatie van wapens zegenen. Nog eens: als H.V. hebben wij op te komen voor het buitenkerkelijke Nederland. En wat betreft de gigantische problemen van deze tijd is niet politieke actie, maar bewustzijnsvorming onze eerste taak. Maar er kunnen situaties ontstaan, waarin wij niet piëtis-

tisch terzijde kunnen blijven staan en waar men een duidelijk „Ja” of „Nee” van ons verwachten mag. En zeker wanneer het zout, waarmee tot nu toe gezouten werd, smakeloos is geworden – wanneer de erfenamen van een grootse traditie hun eigen *superieure* beginselen loslaten en terugvallen op principes en praktijken die steeds al onhumanistisch waren, nu echter geheel en al zinledig geworden zijn.

Een Humanist, die zich telkens heroriënteert op waarden, die meer zijn dan zijn land en meer dan de dag van vandaag, zal zijn tijd en zijn vaderland het best dienen.

Bilthoven

HEIN HERBERS

Verlegen jongeman, vegetariër en maz-daznan, natuur- en muziek liefhebber, af-keer van roken en dancings, 24 jaar, algemeen ontwikkeld, werkzaam in oc-trooi-branch (chemisch-pharmaceutisch), zoekt kennismaking met eenvoudig meisje, 18-22 jaar. Brieven no. maart 2 bureau van dit blad.

Beschaafde kunstz. wed. midden 50, met eigen ink. en home buiten, zoekt contact met geestverwant met belangst. en inzicht in kunst, cultuur en het leven, en behoefte aan gezelligheid. - Brieven onder no. maart 3 bur. v. d. blad.

De kerkelijken zorgen voor hun wezen door het instandhouden van weeshuizen etc.

Buiten-kerkelijken zorgen voor hun wezen door zich aan te sluiten bij de

WEEZENKAS

Vereniging op de grondslag van het beginsel:

„Opvoeding zonder geloofsdogma”

Inlichtingen omtrent het lidmaatschap bij de Secretaris W. DE HAAS, Adm. de Ruyterweg 234, Amsterdam-W

ANTWOORD

op kindervragen geeft de brochure

KINDEREN TUSSEN HUMANISME EN CHRISTENDOM

door A. J. Groenman-Deinum

In deze brochure behandelt de schrijfster de voorlichting over de godsdienst in de humanistische gezinsopvoeding.

Prijs f 0,75.

Deze nieuwe uitgave is verkrijgbaar bij Centraal Bureau Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Tel. 030-10163, postgirorekening 304960.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN
Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam
Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5.— per jaar

REKENSCHAP

Driemaandelijks tijdschrift voor wetenschap en cultuur, onder redactie van Prof. Dr. H. Freudenthal, Prof. Mr. Dr. H. R. Hoetink, F. P. Huygens, Dr. B. W. Schaper, Prof. Dr. G. Stuiveling en Prof. Dr. L. G. van der Wal.

Abonnementsprijs f 7,50 per jaar (voor donateurs en contribuanten van Socrates en voor studenten f 6.— per jaar).

Gratis proefnummers aan te vragen bij het Secretariaat, Oudegracht 152, Utrecht.

Uitgave van de Humanistische Stichting Socrates.

CREMATIE

*Heeft U reeds een
codicil geschreven?
Wacht niet tot het
te laat is.*

*Op verzoek worden
codicil-formulieren
gaarne toegezonden.*

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE

Rijouwstraat 186, 's-Gravenhage
Telefoon 1700-554797

Verslag I.H.E.U.-congres

Het verslag van het I.H.E.U.-congres gehouden in Londen van 26-31 juli 1957 is tegen betaling van f 5,— verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152 te Utrecht. Giro nr. 304960.

N.V. Levensverzekering-Maatschappij

AURORA (opgericht 1887)

Herengracht 62 - Amsterdam - Telefoon 42878-47006

Vraagt inlichtingen over de

INDEX-BENADERINGS-VERZEKERING

Levens- en pensioenverzekeringen met aandeel in de winst, waarbij - voorzover de toe te kennen winst-aandelen toereikend zijn - het prijsindexcijfer als verdelingsleutel wordt toegepast.

Indien U zich in de rijen der humanisten heeft geschaard en bovendien lid is van de P.v.d.A.

sluit U dan aan bij de

HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP

in de Partij van de Arbeid!

Vraagt U eens een proefnummer van ons maandblad „VERNIEUWING”

Het secretariaat der H.W.G.,
Haagweg 210, Leiden,
verstreckt U gaarne inlichtingen

Zoëven verschenen de 2e druk van:

„ECHT EN ONECHT IN GELOOF EN ONGELOOF”

van Prof. Dr. T. T. ten Have

Verkrijgbaar bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht, tegen f 0,75 per exemplaar. Giro, nr. 304960.